

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN PROBLEMLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

T.Fikret KARAHAN*

Giriş

Toplumun, yetişmekte olan en etkin ve üretken kesimi durumundaki gençler, aynı zamanda geleceğin de güvencesidir. Her şeyin hızla değiştiği ve giderek karmaşıklaştığı toplumumuzda, dengeli kişilik yapısına sahip bireyler yetiştirmek, öncelikle gençlerin problemlerini tanımaya ve onlara verilecek desteğe bağlıdır.

Gençlik kesiminin oldukça önemli bir bölümünü oluşturan lise öğrencileri, içinde buldukları dönemin gelişim özelliklerinin etkisi ile bir çok problemi bir arada yaşamaktadırlar.

Psikolojik ve biyolojik yönden hızlı bir gelişim içinde olan gençten, toplumun beklentileri sürekli değişmekte ve ona yetişkine benzer roller yüklemektedir. Meydana gelen sürekli değişimler ile yüklenilen sorumluluklar gençlerin problemlerini yoğunlaştırmaktadır⁽¹⁾.

Çağımızda toplumsal, teknolojik ve kültürel değişmelere paralel olarak, çocukların ve gençlerin problemleri de değişmektedir⁽²⁾. Gelişen teknolojiye bağlı olarak artan ihtiyaçlar gençlik kesiminde yeni problemlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu dönemde aile ya da toplumdan problemlerini paylaşıcı ve destekleyici yönde ilgi göremeyen ergen, ruhsal bunalıma düşebilmekte ve kişilik gelişimi sarsıntıya uğrayabilmektedir.

Lise öğrencilerinin duygu, düşünce, tutum, davranış, amaç ve beklentileri üç grupta incelenebilmektedir: Bunlar;

* Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Araştırma Görevlisi.

1. Birsen Gökçe, **Ortaöğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları**. (Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1984), s.22.
2. Muharrem Kepçeoğlu, **Psikolojik Danışma ve Rehberlik, 2. Baskı**, (Ankara: Toraman Matbaacılık, 1986), s.143.

1) Temel kişilik yapısı,

2) Gençlik çağına özgü psiko sosyal özellikler,

3) Gençin yaşadığı çevrenin sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleridir. Bu kişilik yapısı içinde yerini arama çabasına düşen genç, özdeşleşme, sorumluluk ve özerklik problemlerine çözüm aramaktadır. Bu üç kavram arasındaki denge-sizlik, bireysel ve toplumsal problemlere neden olmaktadır⁽³⁾.

Kişililiğini arama süreci içinde olan ergenlerin bu dönemdeki bedensel ve ruhsal özelliklerinden başlıcalarını anne-baba davranışlarına ve toplumdaki yerleşmiş değerlere karşı çıkma ve eleştirme olarak sıralayabiliriz.

Liselerimizde öğrenci problemleri gittikçe artmaktadır. Bu problemlere kalıcı çözümler geliştirmedikçe eğitim maliyeti ve insan gücü bakımından büyük kayıplar verilebilir⁽⁴⁾.

Çözümlemeyen öğrenci problemleri, zamanla aşırı kaygı ve üzüntü verecek boyutlara ulaşabilmektedir. Bu durumda birey doğal olarak savunma mekanizmalarına sığınmakta, aslında kolayca çözülebilecek problemler daha karmaşık boyutlarda bireyin psikolojik sağlığını bozacak ağırlığa erişmektedir⁽⁵⁾.

Lise öğrencilerinin bir çoğunda, içine düşülen problemler nedeniyle intihara yönelik düşünceler görülmektedir⁽⁶⁾. Ayrıca problemlerin yoğunluğu, lise öğrencilerinde orta ve düşük şiddette ergenlik depresyonuna da neden olmaktadır⁽⁷⁾.

Liselerde öğrenci problemleri; okulun yetersiz imkanları, öğretmenlerin yetersizliği, öğrencilerin birbirlerine karşı saygısız tutumları, kuralların aşırılığı gibi etkenlerle yakından ilgilidir. Ancak bu problemlerin içeriği ve niteliği öğrencilerin entellektüel karakteristikleri ile de ilgilidir⁽⁸⁾.

Çeşitli sosyo-ekonomik ve kültürel çevrelerden gelen ve farklı yetenek, ilgi ve kişilik yapılarına sahip olan öğrencilerin problemleri de kendine özgüdür.

3. Haluk Yavuzer, **Psiko-Sosyal Açından Çocuk Suçluluğu**, (İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1981), s.37.
4. Hasan Tan, **Psikolojik Danışma ve Rehberlik Teori ve Uygulama**, (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1986), s.92.
5. Keççeoğlu, a.g.e., s.68.
6. Kim Smith, Sylvia Crawford, "Suicidal Behavior Among Normal High School Students", **Dissertation Abstracts International**, 1986, s.58.
7. William O. Sullivan, Ann W. Engin, "Adolescent Depression: Its Prevalence in High School Students", **Dissertation Abstracts International**, 1986, s.58.
8. J.W.Getzels, J. Smilansky, "Individual Differences in Pupil Perceptions of School Problems", **British Journal of Educational Psychology**, 1983, s.307.

Okul, çeşitli problemlere sahip olan öğrencilerin uyum sağlamalarına yardım etmek zorundadır. Bu yardımı sağlamak için de psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinden yararlanılması gereklidir⁽⁹⁾.

Kendine özgü kuralları içinde uzman kişiler tarafından yapılacak bireysel ve grupla psikolojik danışma uygulamaları ve diğer rehberlik hizmetlerinin verilmesi bireysel problemlerin çözümünde en etkili yaklaşım biçimi olarak kabul edilebilir⁽¹⁰⁾.

Problem

Bu araştırmada, Samsun il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı lise ve dengi okul öğrencilerinin problemleri ortaya konulmakta ve bu problemlerin cinsiyet, okul türü, okul başarısı, sınıf, anne-baba öğrenim düzeyi, baba mesleği, ailenin tutumu ve ailedeki çocuk sayısı gibi değişkenlerle ilişkileri incelenmektedir.

Alt Problemler

Bu araştırmada problemin ayrıntılı olarak incelenebilmesi için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1- Genel olarak öğrencilerin problemleri nelerdir? Problem alanlarına göre öğrencilerin problemleri arasında anlamlı farklılık var mıdır?

2- Cinsiyete göre, öğrenci problemleri arasında anlamlı farklılık var mıdır?

3- Okul türü, okul başarısı ve halen okuduğu sınıfa göre öğrenci problemleri arasında anlamlı farklılık var mıdır?

4- Anne-baba öğrenim düzeyi, baba mesleği, ailenin gelir düzeyi, ailenin tutumu ve ailede bulunan çocuk sayısına göre öğrenci problemleri arasında anlamlı farklılık var mıdır?

Yöntem

Bu araştırmanın evreni; Samsun il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı lise ve dengi okullarda 1., 2. ve 3. sınıflarda öğrenim gören 16.413 öğrenciden oluşmaktadır. Örneklem, katlamalı örneklem yöntemi ile belirlenmiş, lise ve dengi okullar yaptıkları eğitim türüne göre gruplandırılmıştır. Bu gruplama sonucunda her okul türünden bir okul olmak üzere toplam yedi okul örnekleme dahil edilmiş olup bu okulların 1., 2. ve 3. sınıflarından birer şube random örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Örneklem toplam olarak 481 öğrenciden oluşmuştur.

9. Tan, a.g.e., s.89.

10. Kepçeoğlu, a.g.e., s.68.

Veri Toplama Araçları

Öğrencilerin problemleri hakkında veri toplamak için, 7 alt alandan oluşan "Problem Tarama Listesi" 176 madde içermekte olup, araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. İşaretlenen her problem maddesi için 1 puan, işaretlenmeyen yani boş bırakılan her problem maddesi için 0 puan verilmiştir.

Öğrencilerin kişisel nitelikleri hakkındaki bilgileri toplama amacı ile araştırmacı tarafından geliştirilen ve 9 maddeden oluşan "Kişisel Bilgi Anketi" kullanılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, araştırmada elde edilen verilere uygulanan istatistiksel analizler sonucu ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir. Elde edilen bulgular, alt problemlerde verilen sıraya göre sunulmuştur.

Allt problemlere cevap aramak amacı ile bağımsız değişkenlerle problemler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla tek yönlü varyans analizi tekniği kullanılmıştır. İkili gruplar arasındaki ilişkiyi inceleme amacıyla ortalamalar arası t-testi tekniği kullanılmıştır. Ortalamalar arası farkın önemliliğinin hangi gruptan kaynaklandığını test etmek amacıyla da Duncan Önemlilik Testi (Ortalamaların Genişlik Testi) tekniği kullanılmıştır⁽¹¹⁾.

1- Okul ve gelecekle ilgili problemlerin diğer problemlerden daha yoğun olacağı beklentisi ile problem alanları arasında yapılan karşılaştırmada öğrencileri en çok üzen problemlerin okul ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Bu alanı sıra ile gelecek, kız-erkek arkadaşlığı, başkaları ile ilişki kurma, sağlık ve bedensel gelişim, bireyin iç dünyası ve ev ve aile hayatı ile ilgili problem alanları izlemektedir. Sonuçlar TABLO 1'de verilmiştir.

TABLO 1'de ortaya çıkan farklılığın önemli olup olmadığını test etmek amacıyla öğrenci problemleri üzerinde tek yönlü varyans analizi uygulanmış olup, sonuç TABLO-2'de verilmiştir.

TABLO 2'de verilen sonuçlara göre fark, 0.05 anlamlılık düzeyinde önemli bulunmuştur. Duncan önemlilik testi uygulanması sonucunda, bu önemliliğin okul ve gelecekle ilgili problem alanlarından kaynaklandığı belirlenmiştir.

Okul ile ilgili alanda; dersler, ders programları, öğretmenler, yöneticiler ve

11. Charles R.Hicks, **Deney Düzenlemede İstatistiksel Yöntemler**, Çev. Zehra Muluk ve Diğerleri, (Ankara: Akademi Matbaası, 1985), ss.29-31.

okulun imkanları ile ilgili problemlerin belirgin bir yer tuttuğu görülmüştür. Gelecekle ilgili alanda, ileride iş bulamama, hayat pahalılığı, üniversite sınavlarını kazanamama gibi problemlerin belirgin bir yer tuttuğu görülmüştür.

Öğrencilerde okul ile ilgili problemlerin yoğun olmasının nedenlerinden biri yönetici, öğretmen ve rehberlik uzmanlarının modern eğitimin gerektirdiği düzeyde yetişmemiş olmalarındandır⁽¹²⁾.

Tablo-1: Öğrenci Problemlerinin Problem Alanlarına Göre Dağılımı

Problem Alanı	İşaretlenen Problem Sayısı	$\bar{X}$
Okul hayatı	8080	202
Gelecekteki iş ve öğrenim hayatı	2610	174
Kız-Erkek arkadaşlık hayatı	2380	140
Başkaları ile ilişki kurma	1359	135
Sağlık ve bedensel gelişim	2112	88
Bireyin iç dünyası	2296	82
Ev ve aile hayatı	2562	61

Tablo-2: Problem Alanlarına Göre Öğrenci Problemleri Üzerinde Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Kaynak	Sd	KT	KO	Ftab
KTde-ara	6	532795	88799	2.09
KThata	169	673559	3985	

F hesap: 22.28 > Ftablo: 2.09

P < 0.05

12. Muharrem Kepçeoğlu, *Orta Dereceli Okullarda Rehberlik Anlayışı*, (Ankara: MEB. PAKD. Yayın No: 75-7, 1975), s.48.

2- Kız öğrencilerle erkek öğrencilerin problemleri arasındaki fark önemli bulunmuş ve kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha problemliler oldukları belirlenmiştir. Uygulanan t-testi sonuçları TABLO 3'te verilmiştir.

Tablo-3: Cinsiyete Göre Öğrenci Problemleri Üzerinde Uygulanan t-testi Sonuçları

Cinsiyet	Sd	t	Farkın Önemi	P
Kız-Erkek	479	3.71	Önemli	P < 0.05

Özgüven (1974), kız öğrencilerin geleneksel kültürün etkisi ile erkek öğrencilere göre eve daha çok bağımlı, aile baskısı ve kontrolünün daha çok etkisi altında olduklarını ileri sürmektedir⁽¹³⁾.

3- Öğrenci problemleri okul türüne göre karşılaştırıldığında Teknik Lise öğrencilerinin diğerlerinden daha problemliler oldukları belirlenmiştir. Bu okulu sıra ile Ondokuz Mayıs Lisesi, Kız Meslek Lisesi, Anadolu Lisesi, Ticaret Lisesi, Endüstri Meslek Lisesi ve İmam Hatip Lisesi izlemektedir. Okul türüne göre öğrenci problemleri arasındaki fark önemli bulunmuş olup bu farklılığın İmam-Hatip Lisesi öğrencilerinin daha az, Teknik Lise öğrencilerinin de daha çok problemliler olmalarından kaynaklandığı belirlenmiş olup, sonuç TABLO 4'te verilmiştir.

Tablo-4: Okul Türüne Göre Öğrenci Problemleri Üzerinde Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Kaynak	Sd	KT	KO	Ftab
KTde-ara	6	9514	1585	2.09
KThata	474	79703	168	

F hesap: 9.43 > Ftablo: 2.09

P < 0.05

Gökçe (1984), İmam-Hatip Liselerinde öğrenci-öğretmen ilişkisinin diğer liselere göre daha yoğun olduğunu, öğrencilerin problemlerinin çözümünde öğretmenlerden ve Rehberlik Servisi'nden yararlanma oranının diğer lise öğrencilerinden daha yüksek olduğunu saptamıştır⁽¹⁴⁾.

13. İbrahim Ethem Özgüven, "Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarılarını Etkileyen Zihinsel Olmayan Faktörler", İçinde Bulunduğu Kaynak: Erdoğan Bozkurt, "Üniversite Öğrencilerinin Atılganlık Düzeyini Etkileyen Faktörler" Samsun: O.M.Ü. Yayınlanmamış Master Tezi, 1989.

14. Gökçe, a.g.e., ss. 39-109.

Öğrenci problemleri okul başarısına göre karşılaştırıldığında ise başarı durumu zayıf olan öğrencilerin daha fazla problemlili oldukları, bunu sıra ile başarı durumu orta, çok iyi ve iyi olan öğrencilerin izledikleri belirlenmiştir. Başarı durumuna göre öğrenci problemleri arasındaki fark önemli bulunmuş olup, sonuçlar TABLO 5'te verilmiştir.

Tablo-5: Başarıya Göre Öğrenci Problemleri Uzerinde Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Kaynak	Sd	KT	KO	Ftab
KTde-ara	3	5182	1727	2.6
KThata	477	180731	378	

F hesap: 4.55 > Ftablo: 2.6

P < 0.05

Duncan önemlilik testi uygulanması sonucunda, farkın önemliliğinin iyi-zayıf ve çok iyi-zayıf başarı düzeyleri arasındaki farklılıktan kaynaklandığı belirlenmiştir.

Özoğlu (1982) okulda başarısızlığın, birçok duygusal problemi ortaya çıkardığını ileri sürmektedir⁽¹⁵⁾.

Sınıf düzeyi ile öğrenci problemleri arasında önemli bir ilişki bulunamamıştır. Bu sonuç, lise 1., 2. ve 3. sınıf öğrencilerinin çeşitli alanlardaki problemleri benzer yoğunlukta yaşadıklarını göstermektedir.

4- Anne-baba öğrenim düzeyi ile öğrenci problemleri arasında önemli bir ilişki bulunamamıştır. Bu sonuç, anne-babaları farklı öğrenim düzeylerinde bulunan lise öğrencilerinin çeşitli alanlardaki problemleri benzer yoğunlukta yaşadıklarını göstermektedir.

Ailenin gelir düzeyi ve ailedeki çocuk sayısı ile öğrenci problemleri arasında önemli bir ilişki bulunamamıştır.

Baba mesleğine göre öğrenci problemleri arasındaki farklar önemli bulunmuştur. Babaları esnaf olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre daha fazla problemlili oldukları belirlenmiştir. Bunu sıra ile baba mesleği işçi, memur ve serbest meslek sahibi olan öğrenciler izlemektedir. Baba mesleğine göre öğrenci problemleri üzerinde uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları TABLO 6'da verilmiştir.

15. Süleyman Çetin Özoğlu, **Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik**, (İzmir: Ege Üniv. SBF Yayınları, 1982), s.102.

Tablo-6: Baba Mesleğine Göre Öğrenci Problemleri Uzerinde Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Kaynak	Sd	KT	KO	Ftab
KTde-ara	3	3233	1077	2.6
KThata	477	182527	382	

F hesap: 2.816 > Ftablo: 2.6

P < 0.05

Duncan önemlilik testi sonucunda, farkın önemliliğinin babaları esnaf olan öğrencilerin daha fazla, babaları serbest meslek sahibi olan öğrencilerin daha az problemliliğinden kaynaklandığı belirlenmiştir.

Otoriter tutumlu ailelerden gelen öğrencilerin, diğerlerine göre daha fazla problemliliği belirlenmiştir. Bunu sıra ile ilgisiz, koruyucu ve demokratik tutumlu ailelerden gelen öğrencilerin problemleri izlemektedir. Aile tutumlarına göre öğrenci problemleri üzerinde uygulanan tek-yönlü varyans analizi sonuçları TABLO 7'de verilmiştir.

Tablo-7: Ailelerinin Tutumlarına Göre Öğrenci Problemleri Uzerinde Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Kaynak	Sd	KT	KO	Ftab
KTde-ara	3	3442	1147	2.6
KThata	477	184956	387	

F hesap: 2.95 > Ftablo: 2.6

P < 0.05

TABLO 7'de görüldüğü gibi, ailelerinin tutumlarına göre öğrencilerin problemleri arasındaki fark, 0.05 anlamlılık düzeyinde önemli bulunmuştur. Uygulanan Duncan önemlilik testi sonucunda, bu önemliliğin hem demokratik-otoriter tutumlar, hem de demokratik-ilgisiz tutumlar arasındaki farkın genişliğinden kaynaklandığı belirlenmiştir.

Bu araştırmada elde edilen bulgulara dayanılarak, öğrenci problemlerinin cinsiyet, okul başarısı, baba mesleği ve ailenin tutumu gibi değişkenlerle ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin psikolojik yardım gerektiren pek çok problemlerinin olduğu görülmektedir.

Bu problemlerin çözümünde, okul rehberlik servislerinin yanında

öğretmenlere, eğitim yöneticilerine, ailelere ve her türlü eleman, bina, araç, gereç ve finansmanın sağlanması yönünde siyasi otoriteye önemli görevler düşmektedir.

Öğrenci problemlerinin çözümünde, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri bakımından bu sonuç esas alınarak bazı önerilerde bulunulmuştur:

1- Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri tüm eğitim kurumlarında yaygınlaştırılmalı ve her yönden desteklenmelidir.

2- Eğitim kurumlarında ezberciliğe dayalı geleneksel öğretim yöntemleri terk edilmeli, görsel-işitsel eğitim araçlarının yoğun olarak kullanıldığı, gözlem ve deneye dayalı öğretim yöntemleri yaygınlaştırılmalıdır.

3- Öğretmenler ve yöneticiler, öğrencilerin psiko-sosyal gelişim özellikleri hakkında yeterli bilgi ve anlayış düzeyine sahip olmalı ve bunları davranışa dönüştürmelidirler.

4- Okullarda belirli günlerde öğrencilerin problemleri konusunda, aileleri bilinçlendirme amacı ile eğitim ağırlıklı toplantılar yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Gökçe, Birsen., Ortaöğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1984.
- Getzels, J.W, Smilansky, J. "Individual Differences in Pupil Perceptions of School Problems", British Journal of Educational Psychology, 1983.
- Hicks, Charles R. Deneý Düzenlemede İstatistiksel Yöntemler, Çev: Zehra Muluk ve Diğerleri, Ankara: Akademi Matbaası, 1985.
- Kepçeoğlu, Muharrem., Psikolojik Danışma ve Rehberlik, 5.Baskı Ankara: Toraman Matbaacılık, 1986.
- , Orta Dereceli Okullarda Rehberlik Anlayışı, Ankara: MEB PAKD Yayın No:75-7, 1975.
- Özoğlu, Süleyman Ç., Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik İzmir: Ege Üniv. SBF Yayınları, 1982.
- Özgüven, İbrahim E., "Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarılarını Etkileyen Zihinsel Olmayan Faktörler", İçinde Bulunduğu Kaynak: Erdoğan Bozkurt, Üniversite Öğrencilerinin Atılganlık Düzeylerini Etkileyen Faktörler, Samsun: O.M.Ü. Yayınlanmamış Master Tezi, 1989.

Smith, Kim., Crawford, Sylvia., "Suicidal Behavior Among Normal High School Students", Dissertation Abstracts International, 1986.

Sullivan, William.O., Engin, Ann W., "Adolescent Depression: Its Prevalence in High School Students", Dissertation Abstracts International, 1986.

Tan, Hasan., Psikolojik Danışma ve Rehberlik Teori ve Uygulama, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1986.

Yavuzer, Haluk., Psiko-Sosyal Açından Çocuk Suçluluğu, İstanbul: Edebiyat Fak. Matbaası, 1981.